

Прядко І. В., ст. викладач кафедри економічної теорії та міжнародної економіки, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6664-0914

e-mail: i.pryadok@gmail.com

Особливості розвитку промисловості в Причорноморському регіоні України

Анотація. Численні наукові дослідження доводять, що характерною особливістю господарської діяльності будь-якого економічного регіону є ефективне використання найдешевших чинників виробництва. Крім того, інноваційна діяльність здатна суттєво підвищити конкурентоспроможність певної території. У статті запропоновано поєднати зазначені чинники та розвивати інноваційну діяльність в тих галузях промисловості, що є осередком використання притаманних для даного регіону економічних ресурсів. У статті розглянуто особливості розвитку промислового сектору як основного рушія інноваційної діяльності Причорноморського регіону. Проаналізовано стан розвитку промисловості в даному економічному регіоні. Зазначено основні проблеми функціонування промисловості. Виявлено галузі промисловості, що мають найбільший обсяг реалізованої продукції. Досліджено перспективи розвитку таких галузей. Зроблено висновок, що такі галузі промисловості як виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря й машинобудування мають стати осередком розвитку інноваційної діяльності в даному економічному регіоні.

Ключові слова: промисловість; інноваційна діяльність промислового сектору; регіональна інноваційна політика.

Priadko Iryna, Senior Lecturer in the Department of Economic Theory and International Economics, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

Peculiarities of Industry Development in Black Sea Region of Ukraine

Abstract. Introduction. The peculiarities of economic activity of any economic region is explained by the natural and climatic features of the region and its geographical location. Effective use of these factors, together with others, leads to the growth of the competitiveness of the economic territory and its economic development. According to the theorem of Heckscher-Olin, using the cheapest production factors would significantly increase the competitiveness of the regions in the international market. Innovative development is equally capable of ensuring an increase in the competitiveness of this territory. Since industry is recognized as the engine of the economy, it is expedient to develop innovations in the branches of industry whose activities are connected with the cheapest factors of production.

Purpose. The purpose of the article is to identify the peculiarities of development of the industrial sector of the Black Sea Region in order to improve the organizational-economic mechanism of regulating the innovation activity of the industrial sector of the region.

Results. It was proposed to combine the mentioned factors and to develop innovative activities in those industries that are the primary users of economic resources endemic to the region. The peculiarities of the development of the industrial sector as the main engine of the innovation activity of the Black Sea Region were considered in the article. The state of industrial development in this economic region was analyzed. The main problems of the functioning of industry are outlined. The branches of industry with the largest volume of sold products are revealed. Prospects of development of such industries are explored. The main problems of the functioning of industry were outlined.

Conclusions. It was concluded that such industries as the production of food products, beverages and tobacco products, electricity, gas, steam and air conditioning supply and mechanical engineering should become the focal points for the development of innovation activities in this economic region. This fact should optimize the effectiveness of the organizational and economic mechanism for stimulating the innovation activity in the industrial sector of the Black Sea Region.

Keywords: innovation; regional innovation policy; industry; peculiarities of development of the industrial sector.

JEL Classification: O14, O25, O32, R11.

Постановка проблеми. Специфіка господарської діяльності будь-якого економічного регіону пояснюється групою передумов, серед яких базовими залишаються природно-кліматичні особливості регіону та його географічне положення. Ефективне використання цих чинників поряд з іншими призводить до зростання конкурентоспроможності економічної території та її економічного розвитку.

Причорноморський регіон України розташований на перетині морських шляхів Азово-Чорноморського басейну та являє собою сполучення областей, які мають схожі кліматичні умови, що сприяють розвитку аграрного виробництва. До складу зазначеного регіону відносяться Миколаївська, Одеська та Херсонська області.

Відповідно до теореми Хекшера-Оліна [1] використання найдешевших чинників виробництва

дозволило б значно підвищити рівень конкурентоздатності галузей регіону на міжнародному ринку. Виходячи із вказаних вище особливостей, природно, що специфікацією зазначеної економічної території мають бути передусім розвиток сільського господарства та надання транспортних послуг. З іншого боку, інноваційний розвиток так само здатний забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності зазначеної території. Оскільки сьогодні саме така галузь виробництва як промисловість визнана рушієм інновацій та науково-технічного прогресу в економіці, доцільним є розвиток інновацій в галузях промисловості, діяльність яких пов'язана з добутком та переробленням найдешевших чинників виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості регіональної інноваційної політики досліджувало багато іноземних та вітчизняних дослідників: Л. Федулова [2], В. Третяк [3], А. Махмутов [4], З. Костак [5], Т. Наконечна [6], Р. Фатхутдинов [7], І. Глущенко [8], Ю. Корчагин [9] та

інші. Однак реалізація інноваційної політики без урахування особливостей розвитку регіону не може бути ефективною.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є виявлення особливостей розвитку промислового сектору Причорноморського регіону задля удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності промислового сектору регіону. В рамках поставленої мети розв'язуються такі задачі: виявлення провідних галузей промисловості зазначеного регіону; аналіз діяльності промислового комплексу регіону; виявлення основних закономірностей розвитку промисловості на зазначеній території.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Визначимо провідні галузі промислового комплексу регіону. Для цього проаналізуємо обсяги реалізованої продукції протягом 2010-2017 рр. і за допомогою середнього значення проранжуємо галузі, які протягом зазначеного періоду мали найвищі обсяги реалізованої продукції (табл. 1).

Таблиця 1 Рейтинг галузей промисловості Причорноморського регіону, що мають найвищі обсяги реалізованої продукції протягом 2010-2017 рр.

Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	Машинобудування
Машинобудування	Машинобудування	Виробництво гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції

Джерело: складено автором за [10; 11; 12]

Так, області регіону мають спільні галузі, що дають найбільші обсяги реалізованої продукції. Крім того, верхні позиції рейтингу займають галузі, що визначають диференціацію кожної області. Для Миколаївської області – це металургійне виробництво, для Одеської – виробництво хімічних речовин та хімічної продукції, для Херсонської – виробництво гумових та пластмасових виробів. Галузями, що мають найбільші обсяги реалізованої продукції, та, відповідно, спричиняють найбільший вплив на економічний розвиток всього Причорноморського регіону, вважаємо наступні: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та машинобудування.

Розглянемо особливості розвитку промисловості Причорноморського регіону. Показники розвитку

промислового сектору регіону доцільно розбити на чотири групи:

1. Показники чисельності, які характеризують ступінь поширення явища у суспільстві (кількість промислових підприємств в Причорноморському регіоні).

2. Показники фінансової забезпеченості виробництва (обсяги капітальних інвестицій).

3. Показники економічної ефективності виробництва (показники обсягу реалізованої промислової продукції, індекс промислової продукції та рентабельність промисловості).

Показник кількості промислових підприємств за період з 2013 по 2017 рр. має тенденцію до зменшення (табл. 2).

Таблиця 2 Кількість підприємств промисловості Причорноморського регіону за 2013-2017 рр., од.

Рік	Область			В цілому по регіону
	Миколаївська	Одеська	Херсонська	
2013	1151	2470	955	4576
2014	1118	2259	944	4321
2015	1086	2233	949	4268
2016	984	1963	850	3797
2017	1033	2170	950	4153
Середній приріст	-29,5	-75	-1,25	-105,75

Джерело: складено за [10; 11; 12]

За зазначений період часу більшу кількість промислових підприємств має Одеська область. Саме ця область демонструє найбільші темпи скорочення кількості промислових підприємств: щорічно за зазначений проміжок часу кількість таких одиниць господарювання скорочувалась на 3,2% в середньому (на 75 одиниць). Найменшу варіацію досліджуваного

показника можна побачити в Херсонській області. Тут щорічне зменшення кількості промислових підприємств було на рівні 0,13% (1,25 одиниці).

Для більшої об'єктивності показника кількості промислових підприємств скорегуємо його на кількість наявного населення відповідних областей (табл. 3).

Таблиця 3 Динаміка показника кількості промислових підприємств, скорегована на кількість наявного населення за областями Причорноморського регіону

Рік	Область		
	Миколаївська	Одеська	Херсонська
2013	0,98	1,03	0,89
2014	0,96	0,94	0,88
2015	0,93	0,93	0,89
2016	0,85	0,82	0,80
2017	0,90	0,91	0,90

Джерело: розраховано автором за [10; 11; 12]

Аналіз забезпеченості областей Причорноморського регіону промисловими підприємствами свідчить про те, що попри суттєву розбіжність в кількості промислових підприємств (наприклад, в Одеській області показник більше, ніж у 2 рази перевищує аналогічний показник Херсонської області), забезпеченість зазначених територій промисловими підприємствами практично не відрізняється: Миколаїв – 0,92 підприємства / тис. осіб, Одеса – 0,93 підприємства / тис. осіб та Херсон –

0,87 підприємства / тис. осіб. Крім того, Херсонська область – це єдина територія, де спостерігається позитивна динаміка показника.

Проведемо дослідження показників фінансової забезпеченості промислового сектору регіону, серед яких основним є обсяг капітальних інвестицій. Задля повного розуміння ситуації вважаємо доцільним скорегувати обсяги капітальних інвестицій на кількість промислових підприємств (див. табл.4).

Таблиця 4 Динаміка обсягів капітальних інвестицій промислових підприємств Чорноморського регіону протягом 2013-2017 рр., тис. грн

Рік	Область		
	Миколаївська	Одеська	Херсонська
2013	2487322	4335944	706945
2014	1214680	1664610	729625
2015	898051	1755783	760970
2016	2808360	2808414	673232
2017	2364663	3022217	2493252
В середньому	1954615,2	2717393,6	1072804,8

Джерело: розраховано автором на основі [10; 11; 12]

Як показує аналіз табл. 4, більший обсяг капітальних інвестицій мали промислові підприємства Одеської області. Середньорічний обсяг інвестицій

Одещини на 39% перевищує аналогічний показник Миколаївщини та на 153% показник Херсонщини. Досліджуючи динаміку зміни обсягу капітальних

інвестицій, варто зазначити, що саме Одеська область показує найбільші негативні зміни – зменшення даного показника на 8,6% щороку. Херсонська область демонструє позитивні зрушення – річний приріст становить 37%.

Досліджуючи показник забезпеченості капітальними інвестиціями промисловості Причорномор'я, було встановлено, що саме

Миколаївська область має найвищий результат: в середньому на одне підприємство припадає 1843 тис. грн капітальних інвестицій. В Одесі – 1220 тис. грн/підприємство, в Херсоні – 1146 тис. грн/підприємство.

Проаналізуємо показники ефективності функціонування промислового сектору регіону (табл. 5).

Таблиця 5 Показники ефективності функціонування промислового сектору Причорноморського регіону протягом 2013-2017 рр.

Область	Рік	Індекс промислової продукції	Обсяг реалізованої продукції, млн грн	Рівень рентабельності промислових підприємств, %	Продуктивність промислових підприємств, млн грн/підприємство
Миколаївська	2013	96,5	22809,1	2,6	19,8
	2014	101,4	23764,5	-5,7	21,3
	2015	91,1	31579,7	-0,3	29,1
	2016	110,5	39870,3	-6,6	40,5
	2017	101,5	43832,7	4,6	42,4
Одеська	2013	100,6	29360,0	-1,3	11,9
	2014	99,7	35544,6	-10,7	15,7
	2015	96,1	54615,8	-1,7	24,5
	2016	109,2	65954,5	-1,5	33,6
	2017	112,2	73485,5	2,4	33,9
Херсонська	2013	92,4	9731,1	0,4	10,2
	2014	96,4	11534,3	-5,9	12,2
	2015	98,1	18183,5	-1,9	19,2
	2016	102	20869,8	1,1	24,6
	2017	103,2	23716,7	2,8	25,0

Джерело: розраховано автором на основі [10; 11; 12]

Протягом зазначеного періоду Одеська область демонструє здебільшого позитивну динаміку. Індекс промислової продукції щорічно зростав на 3,38%. Миколаївська та Херсонська області мали щорічне зменшення показника на рівні -0,004% та -1,66% відповідно. Середній обсяг виробленої продукції також набагато вищий на Одещині – в 1,6 раза перевищує аналогічний показник Миколаївщини та у 3,08 разів більше, ніж на Херсонщині. Отже, саме Одеський регіон за досліджуваний період виробляв більше промислової продукції, ніж інші регіони Причорномор'я. Крім того, встановлено, що саме на Одещині промислові підприємства були найменш рентабельні. Розрахувавши показник продуктивності, визначено, який обсяг продукції припадає на одне підприємство: Одеський регіон займає другу позицію з результатом 23,9 млн грн/підприємство та суттєво поступається Миколаївському регіону (30,6 млн грн/підприємство).

Отже, у промисловому секторі Причорноморського регіону кількість промислових підприємств має тенденцію до зменшення. Скорочення відбувається серед кількості малих промислових підприємств, які є більш чутливими до кризових явищ в економіці та до змін в інституційному середовищі країни. У 2017 році лише Херсонська область змогла перевищити

аналогічний показник 2014 року. Динаміка змін у фінансуванні промислового сектору у вигляді капітальних інвестицій має тенденцію до зменшення в усіх областях, крім Херсонської. Інвестування з боку держави у 2017 р. у порівнянні з 2013 р. у Миколаєві зросло у 3 рази, в Одесі – у 7,95 раза та в Херсоні – у 3,44 раза. За аналогічний період часу в наслідок децентралізації суттєво зросла допомога з боку місцевих органів: Миколаїв – 6,5 раза, Одеса та Херсон – 9,9 та 4,7 раза відповідно. Щодо самофінансування промислової діяльності, відмітимо, що на Миколаївщині та Херсонщині обсяг власних коштів підвищився у 3,5 та 4,1 раза, на Одещині – лише у 2,6 раза відповідно. Цей факт свідчить про незацікавленість промислового підприємництва у реконструкції або придбанні нових позаоборотних активів або переорієнтацію підприємництва у сферу послуг.

Попри найвищі показники кількості промислових підприємств та обсягів реалізованої продукції, за показником продуктивності Одеська область не займає передове положення, поступившись Миколаївській області. Одним з пояснень такої невідповідності є факт, що серед трьох областей Причорноморського регіону Одещина, попри найбільш розвинену індустрію, займає останню

позицію за кількістю підприємств, що займаються інноваційною діяльністю.

Розглянемо більш детально структурні зрушення, що відбулись у галузях промисловості, що мають вищі позиції за показником обсягів реалізованої продукції.

Перше місце в обсязі реалізованої продукції займає харчова промисловість, що є природним, враховуючи наявність власної сировинної бази. Традиційно ця галузь виробництва має найбільшу частку в експорті Причорноморського регіону. Основними видами експортної промислової продукції є продукти рослинного походження, питома вага яких склала за часткою у товарній структурі зовнішньої торгівлі у 2017 р. були: олія соняшникова, зернові культури, готові харчові продукти. Найбільш відомими підприємствами харчової промисловості Причорноморського регіону є: ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв», ПАТ «Баштанський сир завод», ТОВ «Danone» (виробництво молочних і кисломолочних продуктів); ТОВ «Сандора», СП ТОВ «Вітмарк-Україна» (соки фруктові та овочеві, нектари); ПАТ «Коблево», ВАТ «Зелений гай», ТОВ ПТК «Шабо», ПАТ «Одеський коньячний завод», АТ «Дім маркових коньяків «Таврія» (вино виноградне, коньяк, горілка), ПАТ «Іллічівський олійно-жировий комбінат» (виробництво продукції перероблювання соняшника), ТОВ «Юкрейніан Шугар Кампані» (виробництво цукру), ПрАТ «Чумак» (виробництво консервованої продукції).

Відмова Російської Федерації від імпорту харчових продуктів з України природно призвела до скорочення виробництва товарів, що мають експортоорієнтований характер. Наприклад, у 2017 р. проти 2013 р. відбулось скорочення виробництва борошна на 25%, соку томатного – на 50% (на Херсонщині) та вина виноградного на 35%, коньяку – на 43% (на Одещині). Водночас у 2017 р. відносно 2013 р. спостерігається збільшення обсягів виробництва свіжої свинини в Херсоні на 53% та олії нерафінованої в Херсоні та Одесі на 35% та 202% відповідно.

Отже, можна зробити висновок, що з огляду на загострення політичної ситуації в харчовій галузі Причорноморського регіону України відбулись структурні зрушення, що виражаються в зменшенні експорту готової продукції до країн СНД (особливо Російської Федерації) та збільшенні сировинної продукції до країн Західної Європи.

Постачання електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря є галуззю, другою за обсягом реалізованої продукції промислової діяльності. Представниками галузі є: відокремлений підрозділ «Южно-Української АЕС» НАЕК «Енергоатом (вироблення електроенергії), ТОВ «Вітряний парк «Очаківський» (виробництво вітрової електроенергії), ТОВ «Нептун Солар» (виробництво сонячної електроенергії), ПАТ «Укргідроенерго» (Каховська ГЕС), ТОВ «Вінкдрафт-Україна» (виробництво вітрової електроенергії), ТОВ «СивашЕнергоПром» (вітрові та сонячні електростанції).

У порівнянні з 2013 р. у 2017 р. постачання електроенергії поступово зменшувалось у більшості областей Причорноморського регіону. В Одеській області виробництво енергії зменшилось на 1,3%, в Херсонській – на 20,4%. Лише в Миколаївській області спостерігається зростання показника на 31% відносно 2013 року. Слід зазначити про поступове збільшення використання альтернативних джерел енергії в Причорноморському регіоні. Так, на Одещині відбулось зростання електроенергії, виробленої сонячними електростанціями, у 2017 р. у порівнянні з 2013 на 63%. На Миколаївщині також працює два комплекси геліоенергетики – ТОВ «Нептун Солар» та ТОВ «Восход Солар», вітрову електроенергію генерує ТОВ «Вітряний парк Очаківський» та ТОВ «Вітряний парк Причорноморський». Отже, відбувається поступове збільшення частки використання альтернативних джерел енергії в енергетичному комплексі регіону.

Машинобудування в Причорноморському регіоні представлене потужним комплексом промислових підприємств. Сюди відносяться наступні підприємства (табл. 6).

Таблиця 6 Найпотужніші підприємства в галузі машинобудування Причорноморського регіону України

Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
Державне підприємство науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря»-«Машпроект»	ТОВ ХК «Мікрон»	ПАТ «Херсонський суднобудівний завод»
ПАТ «Завод «Екватор»	ПАТ «Машинобудівний завод «Червона гвардія»	Херсонський державний завод «Паллада»
ТДВ «Первомайськ-дизельмаш»	ГРП «Іллічівський завод автомобільних агрегатів»	ТОВ «НВП «Херсонський машинобудівний завод»
ПАТ «Завод «Фрегат»	ДП «Одеської авіаційний завод»	ПАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування»
ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод»	ТОВ «Іллічівський судноремонтний завод»	ТОВ «Авіа-Про»
ПАТ «Інгул»	ПАТ «Пресмаш»	ПрАТ «завод крупних електричних машин»

Продовження табл. 6

Державне підприємство «Суднобудівний завод ім. 61 комунара»	ПАТ «Завод радіально-свердлильних верстатів»	ПРАТ «Каховський експериментальний механічний завод»
Суднобудівний-судноремонтний завод «НІБУЛОН»	ПРАТ «Одеський завод сільського господарського машинобудування»	-

Джерело: складене за [13]

Отже, машинобудування даного економічного регіону являє собою доволі розгалужену галузь промисловості, об'єктом виробництва якої є унікальні вироби: газові турбіни, промислове устаткування, двигуни, трансформатори, судна, устаткування для шахт, пасажирські автобуси, понтони, сільськогосподарська техніка. Зазначена галузь має частку 14,2% товарної структури зовнішньої торгівлі Миколаївської області (з них 13,2% припадає на виробництво ядерних реакторів, котлів, машин) та 8,5% і 3,8% в Херсонській та Одеській областях відповідно.

Дана галузь виробництва є однією з найбільш постраждалих з огляду на проведення Російською Федерацією політики імпортозаміщення та економічний тиск інших країн СНД, які не підтримують процесів євроінтеграції в Україні. У більшості видів машинобудування спостерігається негативна тенденція. Крім зазначеної проблеми для машинобудівної галузі характерна висока залежність від імпортованої сировини, ціни на яку останнім часом стрімко зросли, та невисокий рівень розвитку інновацій.

Унікальною галуззю машинобудування Причорноморського регіону є суднобудування. Попри те, що суднобудування є пріоритетною галуззю розвитку промисловості, а модернізація суднобудівного комплексу виступає одним з головних завдань в програмах соціально-економічного розвитку областей, станом на сьогодні ця галузь виробництва не є рентабельною. Створення суднобудівного кластера в Миколаївській області, наявність деяких пільг на кшталт захисту інвестицій та податкові пільги для ДП Суднобудівельного заводу ім. 61 комунара, отримання сертифікату німецького Ллойда та сертифікату Бюро Верітас Кілійським судноремонтним заводом не змогли покращити ситуацію: переважна більшість підприємств галузі має заборгованість перед працівниками та державою.

Основною проблемою суднобудування є невідповідність сучасної промислової політики економічним реаліям сьогодення та відсутність протекціонізму з боку уряду. Інструменти податкової

та митної політики не тільки не покращили ситуацію у суднобудуванні та судноремонті, а, навпаки, майже повністю знищили конкурентоспроможність вітчизняної суднобудівної продукції. Отже, машинобудування в Причорноморському регіоні через загострення політичної ситуації втрачає ринки збуту, що позначається на обсязі виробництва більшості видів продукції та потребує суттєвого вдосконалення інструментів регулювання промислової політики держави.

Висновки. Аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що інноваційну політику на регіональному рівні варто зосередити передусім в таких галузях промисловості як: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та машинобудування. Попри проблеми, пов'язані зі складною політично-економічною ситуацією країни та зміною географічної структури експорту, ці галузі є найбільш потужними галузями у господарстві Причорноморського регіону.

Проведений аналіз показав, що більш ефективно функціонує промисловий сектор в Миколаївській області, що пов'язано з покращенням інвестиційної політики місцевих органів влади та більшою кількістю інноваційно активних підприємств, але рівень ефективності його функціонування залишається доволі низьким.

Особливостями промислового сектору Причорноморського регіону є поки ще недостатній рівень залучення інвестицій, високий ступінь зносу основних засобів, залежність від імпортової сировини, зміни в географії експорту та поступова переорієнтація на сферу послуг, головними з яких є торгівля та транспортні перевезення. Слід зазначити й позитивні зрушення: поступове підвищення рівня інноваційної активності підприємств та зростання зацікавленості місцевого менеджменту в економічній ситуації регіону. Подальші дослідження будуть присвячені пошуку стратегічних пріоритетів інноваційної діяльності промислового сектору Причорноморського регіону.

Література:

1. Макконнелл Кемпбелл Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. М. : Издательство «Республика», 1993. 400 с.
2. Федулова Л. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи. URL: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/22.pdf (дата звернення 10.04.2019 р.).
3. Третяк В. Проблеми формування та напрямки реалізації регіональної інноваційної політики. *Вісник економічної науки України*. 2009. № 2. С.154-156.

4. Махмутов А. Инновационная политика в Украине. *Економіст*. 2003. № 9. С. 59-63.
5. Костак З. Вплив регіональної інноваційної політики на розвиток економіки регіону. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19.4. С. 9-20.
6. Наконечна Т. Регіональна інноваційна політика як фактор зростання національної економіки. URL: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/756> (дата звернення 15.05.2019 р.).
7. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 448 с.
8. Глушченко И. И. Система стратегического управления инновационной деятельностью. Московская область : ООО НПЦ «Крылья», 2006. 356 с.
9. Корчагин Ю. А. Региональная финансовая политика и экономика. Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. 284 с.
10. Головне управління статистики у Миколаївській області. Офіційний сайт URL: <http://mk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.05.2019 р.).
11. Головне управління статистики у Одеській області. Офіційний сайт URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.05.2019 р.).
12. Головне управління статистики у Херсонській області. Офіційний сайт URL: <http://ks.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.05.2019 р.).
13. Миколаївська міська рада. Офіційний сайт URL: <https://mkrada.gov.ua> (дата звернення 15.05.2019 р.).

References:

1. Makkonell, C. R. (1993). *Economics*, Moscow: Moskva [in Russ.].
2. Fedulova, L. I. (2009). The organizational mechanisms of effective regional innovation system formation. Retrieved from http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/SpPrior_13/22.pdf [in Ukrainian].
3. Tretiak, V. & Dronova, N. (2009). The problems of formation and directions of implementation of regional innovation policy. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2, 154-156 [in Ukrainian].
4. Makhmutov, A. (2009). The Innovation policy in Ukraine. *Ekonomist*, 9, 59-63 [in Ukrainian].
5. Kostak, Z. (2009). The impact of regional innovation policy on the development of regional economy. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, 19.4, 9-20 [in Ukrainian].
6. Nakonechna, T. (2009). The regional innovation policy as a factor of the growth of the national economy. Retrieved from <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/756> [in Ukrainian].
7. Fatkhutdynov, R. A. (2006). *Innovative management*, St. Petersburg: Pyter [in Russ.].
8. Hlushchenko, Y. Y. (2006). *System of strategic management of innovation activity*, Moscow: ООО NPTS «Krylia» [in Russ.].
9. Korchahyn, Yu. A. (2006). *Regional financial policy and economics*, Rostov-na-Donu: Fenyks [in Russ.].
10. The Main Department of Statistics in the Mykolaiv Region (2019). Retrieved from <http://mk.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
11. The Main Department of Statistics in the Odessa Region (2019). Retrieved from <http://www.od.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
12. The Main Department of Statistics in Kherson Region (2019). Retrieved from <http://ks.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
13. Mykolaiv city council (2019). Retrieved from <https://mkrada.gov.ua> [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License